

SIGRID UNDSET

KRISTIINA
LAURITSATÜTAR

R I S T

Norra keelest tõlkinud Elvi Lumet

HEA
LUGU

Tõlke esmatrükk:

Kristiina Lauritsatütar, 3. raamat. Rist

Eesti Raamat

Tallinn

1989

Teose avaldamist on toetanud NORLA

N **NORLA**
NORWEGIAN LITERATURE ABROAD

Norra keelest tõlkinud Elvi Lumet

Toimetanud Arnold Ravel

Korrektuuri lugenud Meeli Müüripeal ja Maire Kasemaa

Kaaned kujundanud Linda Liblikas

Küljendanud Kaia Loigom

Kõik õigused kaitstud.

Autoriõigus tõlkele: Elvi Lumet ja Hea Lugu OÜ 2021

www.healugu.ee

ISBN 978-9916-601-77-8 (kogu teos)

ISBN 978-9916-601-80-8 (köites)

Trükkitud Tallinna Raamatutrükikoda

SUGULASED

Kui Erlend Nikulausepoeg ja Kristiina Lauritsatütar teist aastat Jørundil elasid, tahtis emand suveks mägikarjamaale minna.

Ta oli juba talvest saadik seda mõtet heietanud. Torinal oli vanast ajast kombeks, et pereema käis ise suviti mägikarjamaal, sest kunagi ammu oli selle talu tütar kalju sisse meelitatud ja pärast seda oli tema ema nõuks võtnud kõik suved mägedes mööda saata. Aga Torinal olid õige mitmes asjas omad kombesed – külarahvas oli sellega harjunud ja arvas, et nii peabki olema.

Üldiselt ei olnud suurталudes tavaks, et pererahva seast oleks naisi mägikarjamaale läinud. Kristiina teadis, et kui ta seda teeb, siis hakkavad inimesed teda taga rääkima ja imestavad selle üle.

Jumala eest, las lõksutavad. Tõenäoliselt räägivad nad temast ja tema perest niikuinii.

Audun Torbergipojal ei olevat olnud midagi peale relvade ja rõivaste, mis tal seljas olid, kui ta Konna Ingebjørg Nikulausetütrega paari pandi. Ta oli Hamari piiskopi kaaskondlane; tookord, kui piiskop siin põhjas uut kirikut sisse õnnistamas käis, tabaski Ingebjørgi õnnetus. Nikolaus Sigurdipoeg suhtus sellesse esialgu karmilt, vandus Jumala ja inimeste nimel, et mingisugusest

tallipoisist tema väimeest juba ei saa. Aga Ingebjørg sai kaksikud ja siis leidis vist Nikulaus, et üksinda neid üles kasvatada läheb natuke paljuku - nii rääkis rahvas ja naeris. Ta andis tütre Audunile naiseks.

See juhtus kaks aastat pärast Kristiina pulmi. Unustatud seda polnud ja inimesed pidasid igatahes meeles, et Audun ei olnud siitkandi mees - ta oli Hadlandist, heast soost, aga suguvõsa oli täiesti vaesunud. Ja meest ennast ei armastatud Silis eriti, ta oli kangekaelne, järeleandmatu, ei unustanud naljalt head ega halba, kuid ta oli väga ettevõtlik peremees ja tundis küllalt hästi seadusi - nii või teisiti oli Andun Torbergipoeg nüüd külas lugupeetud mees, kellega keegi hea meelega tülli ei tahtnud minna.

Kristiina mõtles talumees Auduni laiale pruunile näole paksu punase krässus juuksepahmaka ja habeme sees, tema tillukestele läbitungivatele sinistele silmadele. Ta sarnanes nii ühe kui teisega, keda Kristiina oli näinud - niisuguseid nägusid oli ta kohanud Linnusel oma teenijasrahva, Erlendi sõjasulaste ja sõumeeste hulgas.

Emand ohkas. Säärasel mehel oli oma naise pärustalus elades tõenäoliselt lihtsam end maksma panna. Tal polnud varem kunagi millegi üle käsutada olnud ...

Kogu talve ja kevade manitses Kristiina Frida Styrkåritütart, kes oli ühes nendega Trøndelagist ära tulnud ja tema teenijatüdrukute hulgas kamandas. Ikka jälle tuletas ta piigale meelde, et nii ja nii on siin orus suvel kombeks, nõnda on heinalised harjunud ja nõnda toimitakse viljalõikusel. Frida ometi mäletab, kuidas tema, Kristiina, oli mullu teinud. Sest ta tahtis, et selles talus oleks kõik nõnda, nagu oli olnud Ragnfrid Ivaritütre ajal ...

Aga otse välja öelda, et ta ise ei taha suveks tallu jääda, oli tal raske. Ta oli Jørundil perenaiseks olnud kaks talve ja ühe suve ja teadis hästi, et kui ta nüüd sel aastal mägikarjamaale läheb, võrdub see põgenemisega.

Ta mõistis, et Erlend oli õige raskes olukorras. Juba sellest ajast peale, kui ta alles kasuema põlve peal istus, oli ta teadnud ainult

üht, et ta on sündinud kõike ja kõiki enda ümber käsutama ja valitsema. Ja kui ta ka oli lasknud teistel ennast käsutada ja enda üle valitseda, siis ei olnud ta ise sellest igal juhul aru saanud.

Ta ei saanud olla niisugune, nagu laskis välja paista. Küllap ta ei kohanenud siin. Aga Kristiina ise ... Isatalu vaikse suletud oru põhjas, tasased nurmed läbi lepiku voolava jõe helkivate loogete ääres, talud ülesharitud põllulappidel all mägede jalamil ja püstloodis kaljuseinad nende kohal, kus hallid lõhangud kõrgel vastu taevast, heledad allalaskuvad kiviklibuvaringud ja kaljude vahel orust ülesroniv kuuse- ja lehtpuumets – jah, see ei olnud ka tema meelest enam kõige ilusam ja turvalisem kodupaik maailmas. Siin oli kõik suletud. Erlendi meelest oli siin kindlasti kole ja ahistav ja ebameeldiv.

Aga keegi ei märganud temast, et talle siin ei meeldi ...

Sel päeval, kui Jørundi kari välja lasti, ütles Kristiina selle lõpuks välja – siis, kui nad lauas õhtulist võtsid. Erlend sobras paremat pala otsides kalakaasis – üllatusest unustas ta sõrmed sööginõusse, vahtides üksisilmi naisele otsa. Siis ütles Kristiina kähku, et teeb seda peamiselt kurgutõve pärast, mis orus väikelaste hulgas levis; Munan ei olnud kuigi tugeva tervisega, ta tahtis tema ja Lauritsa mägedesse kaasa võtta.

Või nii, ütles Erlend. Siis oleks muidugi õige, et ka Ivar ja Skule temaga ühes läheksid.

Kaksikud hüppasid pingilt kõrgele üles. Ülejäänud söögiaja rääkisid nad teineteise võidu. Nemad lähevad Erlingiga, kes hakkab põhjas kaljurüngaste vahel lambaid karjatama. Kolme aasta eest olid Sili lamburid pudulohjuste varast taga ajanud ja mehe tema kivihüti lähedal Kuldimägedes tapnud – see oli üks lindprii Østerdalist. Kohe pärast seda, kui pere oli söögilauast tõusnud, tassisid Ivar ja Skule kõik oma sõjariistad tuppja ja asusid nende kallal nokitsema.

Pisut hiljem õhtul läks Kristiina Lauritsatütar Simon Andresepoja tütarde ja oma poegade Gaute ja Lauritsaga lõuna poole. Arngjerd Simonitütar oli suurema osa sellest talvest Jørundil

mööda saatnud. Tüdruk oli juba viieteistkümneaastane ja ühel päeval jõulude ajal oli Simon Lagedal rääkinud, et nüüd on Arngjerdil aeg õppida midagi enam, kui tal kodus võimalik on; ta on sama töökas kui teenijatüdrukudki. Kristiina pani siis ette, et võtab neiu enda juurde ja õpetab teda, niihästi kui oskab, sest ta taipas, et Simonile oli see tütar südamest kallis ja ta mõtles palju tema tulevikule. Ja lapsel oli ometi vaja õppida teistmoodi majapidamist, kui oli Lagedal. Simon Andresepoeg oli nüüd pärast naisevanemate surma küla rikkamaid mehi. Ta valitses oma valdusi hoolega ja arukalt ja pidas innuga ja asjatundlikult Lageda talu. Aga kodune majapidamine läks selles talus, nagu läks – kõik oli teenijatüdrukute juhtida ja korras hoida, ja kui Simon märkas, et korralagedus ja pillamine majas üle igasuguse piiri läksid, pal- kas ta ühe või paar piigat juurde, kuid ta ei rääkinud niisugustest asjadest kunagi oma naise- ga; jäi mulje, et ta ei soovi ega ootagi, et Ramborg oma perenaisekohustusi tõsisemalt võtaks. Simon otsekui ei pidanud teda ikka veel päriselt täiskasvanuks, aga ta oli Ramborgi vastu lõpmata hea ja kuulekas ning puistas teda ja lapsi kingitustega üle nii sobival kui sobimatul ajal.

Kristiinagi hakkas Arngjerdi armastama, kui ta teda rohkem tundma õppis. Ilus tüdruk ei olnud, aga ta oli arukas, lahke, hea- südamlis, nobedate kätega ja püüdlik. Kui tütarlaps tema seltsis majas toimetas ja õhtuti kudumistoas tema kõrval istus, mõtles Kristiina sageli, et tal polekski midagi selle vastu, kui üks tema lastest oleks tütar. Tütar püsiks tõenäoliselt rohkem ema juures ...

Ta mõtles sellele ka tol õhtul; ta kõndis, Laurits käekõrval, ja vaatas enda ees teerajal neid kahte – Gautet ja Arngjerdi. Ulvhild jooksis siia ja sinna, trampis lammikatel habrast jääkirmet puruks – ta mängis, et on mingisugune loom, oli punase keebi endale pahupidi selga tõmmanud, nii et valge jänesenahkne vooder jäi väljapoole.

All orus paljaste pruunide põldude kohal tihenesid varjud videvikuks. Kuid kevadõhtune õhk näis valgusest küllastunud. Esimesed tähed sirasid niiskelt ja valgelt kõrgel taevas, kus vesiselge

rohelus vastu ööd ja pimedust siniseks tõmbus. Aga teisel pool orgu mägede musta serva kohal püsis veel kollane valguseviirg ja järsul kaljunõlval, mille all nad läksid, helendas selle vastuhelgis kiviklibu. Kõige kõrgemal, kus hanged üle mäeharjade kooldusid, sätendas lumi ja veiclesid jääpurikad, mis rippusid alla ja sünnitasid igalt poolt mööda rusunõlva allavoolavaid kohisevaid ja vahutavaid ojasid. Õhk küla kohal oli üleni täis vetehääli – allpool laulis jõe tormakas kohin. Ja igast salust ja põõsast ja kõikjalt metsast kostis linnulaulu.

Kord jäi Ulvild seisma, võttis kivi ja viskas linnuhäälitsuste suunas. Aga vanem õde haaras tal käest kinni. Siis kõndis ta tükk maad rahulikult, kuid mõne aja pärast rebis ta enda lahti ja silkas nõlvakust alla, kuni Gaute teda tagasi hõikas.

Nad lähenesid kohale, kus rada keeras kuusemetsa; tihnikust kõlas terasvibu helin. Metsas oli veel lund ja sealt hoovas külma värsket hõngu. Veidi edasi seisid ühel lagendikul Erlend, Ivar ja Skule.

Ivar oli oravat lasknud; nool oli kõrgele kuusetüvesse kinni jäänud ja nüüd tahtis ta seda kätte saada. Ta viskas ühe kivi teise järel üles; võimas mastipuu kõmises, kui poiss tüve tabas.

„Oota natuke, ma katsun selle sulle alla lasta,“ ütles isa. Ta raputas mantli üle õlgade selja taha, pani noole vibule ja sihtis, üpris hooletult ebaühtlases valguses puude vahel. Vibukeel helises, nool vingus läbi õhu ja tungis otse poisi noole kõrvale kuusetüvesse. Erlend võttis veel ühe noole ja laskis uuesti. Üks puutüvesse kinnijäänud nooltest libises sahinal oksalt oksale alla; teisel oli vars kildudeks purunenud, aga teravik istus endiselt puutüves. Skule jooksis lumes, et nooli üles korjata. Ivar vahtis üksisilmi kuuselatva.

„See on minu oma, mis kinni istub, isa! See on putkeni sees – oli alles tugev lask, isa!“ Ta hakkas Gautele seletama, miks ta ei olnud oravat tabanud.

„Lähed sa nüüd tagasi, Kristiina? Ma hakkan ka koju minema, kavatseme homme varavalgel Näkkvega metsisejahile minna ...“

Kristiina vastas kiiresti: ei, ta saadab tüdrukud koju, tal on vaja täna õhtul õega paar sõna rääkida.

„Ivar ja Skule võiksid siis ema saatma minna – kui mina tohin teiega kaasa tulla, isa?” küsis Gaute.

Erlend võttis Ulvhild Simonitütre hüvistijätuks sülle. Ja et tüdruk oli nii ilus, õhetav ja värske, pruunid käharad valge karusmütsi ääre alt väljas, siis suudles ta teda, enne kui pani lapse maha, pööras ringi ja hakkas Gautega kodu poole minema.

Nüüd, mil Erlendil mingeid muid ettevõtmisi ei olnud, viibis ta alati poegade seltsis. Ulvhild võttis tädil käest kinni, kõndis vähe aega, siis jooksis jälle, sööstis Ivari ja Skule vahele. Jah, ta oli kaunis laps, kuid metsik ja ohjeldamatu. Kui neil oleks tütar olnud, küllap Erlend oleks siis ka temaga alati koos mänginud.